

درک و نگرش و شیوه ی رفتار فرهنگی شهروندان با معلولین جسمی – حرکتی

مؤلف:

منیژه احمدی یالقوز آقاجی

انتشارات ارسطو (چاپ و نشر ایران)

۱۳۹۹

تقدیم به :

تمامی معلمان، مدیران و

دست‌اندرکاران و تمامی

خدمتگزاران صدیق این

مرز و بوم که در راستای

پرورش نسل آینده همه‌ی

همت خود را به کار

می‌گیرند.

تشکر و قدردانی :

در آغاز لازم می دانم که از تمامی اصحاب دانش و

معرفت   بویژه   استاد   گرامی

جناب آقای دکتر رضا فاضل به به سبب رهنمودهای

کارساز و کارگشایشان در جمع آوری این مجموعه

که با مساعدت و حسن توجه ایشان این توفیق فراهم

گردیده است.

همچنین جناب آقای دکتر حمیدرضا کریمی ، مدیر

محترم گروه علوم اجتماعی جناب آقای دکتر امیر

مظاهری و اساتید محترم خانمها دکتر و کیلی،

دکتر نویدنیا، دکتر مقیمی صمیمانه تشکر نمایم.

تقدیر و تشکر فراوان از پدر و مادرم و دوست
بزرگوارم که صبورانه در راه کسب علم و دانش مرا
یاری نمودند.

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

فصل اول : کلیات

۱-۱-۱ پیشگفتار

۱-۲-۱-۲ اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

۱-۳-۱-۳ اهداف تحقیق

۱-۳-۱-۱ هدف اصلی

۱-۳-۱-۲ اهداف فرعی

۱-۴-۱-۴ سئوالات و فرضیه های تحقیق

۱-۴-۱-۱ سؤال اصلی

۱-۴-۱-۲ سئوالات فرعی

۱-۴-۱-۳ فرضیه ها

۱-۵-۱-۵ روش تحقیق

۱-۶-۱-۶ مدل مفهومی

۱-۷-۷- تعاریف مفاهیم تحقیق

۱-۷-۱- شیوه رفتار

۱-۷-۲- معلول

۱-۷-۳- نگرش

فصل دوم : مبانی نظری و پیشینه تحقیق ۲۵

۲-۱- مقدمه

۲-۲- مروری بر پیشینه تحقیق

۲-۲-۱- نگرشهای اولیه به معلولین

۲-۲-۲- آغاز نگرشهای واقعی نسبت به

پذیرش معلولین در جامعه

۲-۲-۳- صدور اعلامیه حقوق معلولین در

جامعه توسط سازمان ملل متحد (U.N)

۲-۲-۴- اعلام دهه معلولین و نگرش جدید به

معلولیت و مسئولیت دولتها در قبال آنها

۲-۳- مبانی نظری پژوهش

۲-۳-۱- سرمایه اقتصادی

۲-۳-۲- سرمایه اجتماعی

۲-۳-۳- سرمایه فرهنگی

۲-۴-۱- نظریه کنش ارتباطی

۲-۴-۱- کار یا کنش ابزاری:

۲-۴-۳- قدرت یا روابط مبتنی بر سلطه:

فصل سوم: روش تحقیق

۳-۱- مقدمه

۳-۲- روش تحقیق

۳-۳- روش گردآوری داده ها

۳-۳-۱- مطالعات کتابخانه‌ای:

۳-۳-۲- تحقیقات میدانی:

۳-۴- جامعه آماری ۷۷

۳-۵- نمونه و روش نمونه گیری

۳-۶- ابزار پژوهش

۳-۷- بررسی روایی پرسشنامه

۳-۸- بررسی روایی محتوایی آزمون

۳-۹- بررسی پایایی پرسشنامه

۳-۱۰- آلفای کرونباخ

۳-۱۱- روش اجرا

۳-۱۲- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

۳-۱۳- تعاریف نظری و عملیاتی متغیرها

۳-۱۳-۱- تعریف نظری سن

۳-۱۳-۲- تعریف عملیاتی سن

۳-۱۳-۳- تعریف نظری جنسیت

۳-۱۳-۴- تعریف عملیاتی جنسیت

۳-۱۳-۵- تعریف نظری سطح تحصیلات

۳-۱۳-۶- تعریف عملیاتی سطح تحصیلات

۳-۱۳-۷- تعریف نظری معلولیت

۳-۱۳-۸- تعریف عملیاتی معلولیت

۳-۱۳-۹- تعریف نظری نگرش

۳-۱۳-۱۰- تعریف عملیاتی نگرش

۳-۱۳-۱۱- تعریف نظری شیوه ی رفتار

۳-۱۳-۱۲- تعریف عملیاتی شیوه رفتار

فصل چهارم : تجزیه و تحلیل اطلاعات

۴-۱- مقدمه

۴-۲- توصیف داده ها

۴-۳- تحلیل داده ها

۴-۴- اثبات فرضیه ها

فصل پنجم : نتیجه گیری و پیشنهادات

۵-۱- مقدمه

۵-۲- خلاصه پژوهش

۵-۳- یافته های پژوهش

۵-۳- بحث و نتیجه گیری

۵-۳- پیشنهادها

۵-۳-۱- پیشنهادهای کاربردی

۵-۳-۲- پیشنهاد برای پژوهش‌های آتی

۵-۴- محدودیت‌ها و مشکلات پژوهش

منابع و مأخذ

منابع فارسی

منابع انگلیسی

فهرست جداول

عنوان

صفحه

جدول ۱-۲- چگونگی طرز تلقی افراد جامعه از

فرد معلول در گذشته و حال

جدول ۲-۲- نظریه های نظریه پردازان در

خصوص جامعه شناسی شهروندان

جدول ۱-۳- آمار دانش آموزان دختر و پسر دوره

ابتدایی منطقه ۱۷ - سال تحصیلی ۹۶-۹۷

جدول ۲-۳- آمار دانش آموزان دختر و پسر دوره

اول متوسطه منطقه ۱۷ - سال تحصیلی -

جدول ۳-۳- آمار دانش آموزان دختر و پسر دوره

دوم متوسطه منطقه ۱۷ - سال تحصیلی ۹۶-۹۷

جدول ۴-۳- آمار کل دانش آموزان دختر و پسر

منطقه ۱۷ - سال تحصیلی ۹۶-۹۷ .....

جدول ۴-۱- توزیع فراوانی و درصد نمونه به تفکیک سن

جدول ۴-۲- توزیع فراوانی و درصد نمونه به تفکیک جنسیت

جدول ۴-۳- توزیع فراوانی و درصد نمونه به تفکیک میزان تحصیلات

جدول ۴-۵- توزیع فراوانی گزینه‌های پرسشنامه نگرش و شیوه رفتار شهروندان نسبت به معلولین و آمار توصیفی

جدول ۴-۶- ضریب پایایی، همسانی درونی سئوالات پرسشنامه ۲۲ سؤال قبل از تحلیل عاملی
جدول ۴-۷- توزیع فراوانی و درصد نمونه به تفکیک نگرش و شیوه‌ی رفتار

جدول ۴-۸- نتایج آزمون ضریب همبستگی بین سن و نگرش

جدول ۴-۹- نتایج آزمون رگرسیون ، پیش بینی
رابطه سن و نگرش

جدول ۴-۱۰- نتایج آزمون ضریب همبستگی سن
و شیوه ی رفتار

جدول ۴-۱۱- نتایج آزمون رگرسیون ، پیش بینی
رابطه سن و شیوه ی رفتار

جدول ۴-۱۲- نتایج آزمون ضریب همبستگی
میزان تحصیلات و نگرش

جدول ۴-۱۳- نتایج آزمون رگرسیون ، پیش بینی
رابطه میزان تحصیلات و نگرش .....

جدول ۴-۱۴- نتایج آزمون ضریب همبستگی
میزان تحصیلات و شیوه ی رفتار

جدول ۴-۱۵- نتایج آزمون رگرسیون ، پیش بینی
رابطه میزان تحصیلات و شیوه ی رفتار

جدول ۴-۱۶- نتایج آزمون ضریب همبستگی

جنسیت، نگرش و شیوه‌ی رفتار

جدول ۴-۱۷- نتایج آزمون رگرسیون ، پیش‌بینی

رابطه جنسیت، نگرش و شیوه‌ی رفتار

جدول ۵-۱- سئوال‌ها و عامل‌های مرتبط با آن

ها

فهرست نمودارها

عنوان

صفحه

نمودار ۴-۱- توزیع فراوانی نمونه به تفکیک

سن ۱۱۱

نمودار ۴-۲- توزیع فراوانی نمونه به تفکیک

جنسیت ۱۱۲

نمودار ۴-۳- توزیع فراوانی نمونه به تفکیک

میزان تحصیلات ۱۱۳

نمودار ۴-۴- توزیع پراکنش و ماهیت ارتباط بین

متغیرهای سن و نگرش ۱۱۹

نمودار ۴-۵- توزیع پراکنش و ماهیت ارتباط بین

متغیرهای سن و شیوه ی رفتار ۱۲۱

نمودار ۴-۶- توزیع پراکنش و ماهیت ارتباط بین

متغیرهای میزان تحصیلات و نگرش ۱۲۳

نمودار ۴-۷- توزیع پراکنش و ماهیت ارتباط بین

متغیرهای میزان تحصیلات و شیوه‌ی رفتار ۱۲۶

نمودار ۴-۸- توزیع پراکنش و ماهیت ارتباط بین

متغیرهای جنسیت و نگرش ۱۲۸

نمودار ۴-۹- توزیع پراکنش و ماهیت ارتباط بین

Error! متغیرهای جنسیت و شیوه‌ی رفتار

Bookmark not defined.

فهرست اشکال

عنوان

صفحه

شکل ۱-۱ مدل مفهومی نگرش و شیوه رفتار

نسبت به معلولین ۱۸

فصل اول

کلیات

۱-۱ پیشگفتار

در هر جامعه ای به موجب نوع فرهنگ و شرایط اجتماعی، نحوه ی رفتار با معلولین متفاوت است در جامعه ایرانی نیز با توجه به این که آمار معلولین درصد بالایی را در بر می گیرد و براساس تخمین سازمان ملل شیوع معلولیت در جهان از آنجا که ۴/۵ درصد جمعیت کشورهای در حال توسعه را افراد دارای معلولیت متوسط و شدید تشکیل می دهند و با توجه به اینکه کشور ما نیز در حال توسعه و جمعیت آن در سال ۱۳۸۸ بیش از ۷۴ میلیون نفر بوده است.^۱ تخمین زده می شود ۳/۳ میلیون نفر

---

۱ - بر اساس آخرین نمودار بخش جمعیت اداره ی امور اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد در سال جاری میلادی (۲۰۰۹)،

معلول در کشور وجود داشته باشد. (کریمی، ۱۳۹۵،
ص ۴۰)

با توجه به اینکه انسان اصالتاً موجودی اجتماعی
است و نیازها و استعدادهایش فقط از طریق تعامل و
ارتباطات اجتماعی می تواند ارضا شود و فعلیت یابد
و با عنایت به اینکه فرد معلول نیز به دلیل ناتوانی، یا
کم توانی در برقراری ارتباطات اجتماعی نمی تواند
مانند افراد سالم، عمل نماید. لذا ضرورت دارد به

جمعیت ایران ۷۴/۱۹۶ میلیون نفر اعلام شده است، که تخمین زده
می شود این میزان در سال های ۲۰۲۵ و ۲۰۵۰ به ترتیب به رقم
های ۸۷/۱۳۴ میلیون و ۹۶/۹۷۵ میلیون نفر برسد (روزنامه ی
همشهری ۸۸/۴/۱۳، شماره ی ۴۸۷۵، سال هفدهم، صفحه ی دانش
و سلامت).

پیامدهای اجتماعی معلولیت، نگرش ها و رفتارها نسبت به معلولیت توجه بیشتری گردد. تا با شناخت و آگاهی بهتر نسبت به این پیامدها، نگرش و رفتارها بتوان به رفع یا کاهش موانع ارتباطات اجتماعی افراد معلول با سایر افراد نائل آمد. چرا که یک فرد معلول، تنها قربانی نقص فیزیکی نیست بلکه بسیاری از عوامل اجتماعی و محیطی قابل تغییر وجود دارد که خارج از شعاع نقص فیزیکی است و در مقوله معلولیت تاثیر می گذارد. چنانچه این عوامل به خوبی شناسایی، نگرش ها و رفتارها نیز شناخته شود می توان اصلاحات فراوانی را جهت بهبود معلولیت و تعاملات اجتماعی انجام داد.

بنابراین محقق در این تحقیق قصد دارد بداند افراد مختلف با معلولین رفتارهای متفاوتی دارند، اما

معلوم نیست که این افراد از کدام قشر یا دسته از اعضای جامعه اند، در این تحقیق می خواهیم به این امر آگاه شویم که کدام قشر از اعضای جامعه از جمله بر حسب سن، میزان تحصیلات و جنسیت چه نوع رفتاری با معلولین دارند؟

۱-۲- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

اهمیت عملی بحث نگرش و شیوه رفتار شهروندان نسبت به معلولین در تهران و سایر شهر-های کشور در مجمع عمومی و سیاست گذاری مرتبط با معلولین شهری می باشد. سیاست گزاران و مدیران در سطوح مختلف همواره نیازمند نگرش و چشم اندازی واقع بینانه هستند. این پرسش که چه

سیاست و راهبردی ممکن است فرهنگ‌سازی نگرش به معلولین را تقویت یا تضعیف کند، نیازمند دانش و چشم‌انداز واقع‌بینانه است و مطالعه بر روی آن از اهمیت زیادی برخوردار است. امروزه شرایط حاکم و نگرانی‌هایی که در این افراد معلول سایه افکنده و عدم اعتماد به نفس، منزوی شدن، نداشتن هدف و داشتن باورهای منفی، رفتار و نگرش‌ها شهروندان و مشکلات گوناگون دیگری که روبه‌رو هستند. گاهی این نگرانی‌ها بیش از آنکه مبتنی بر واقعیت باشند ناشی از نوعی هراس اخلاقی است که گفتمان رسانه‌ای خانواده و جامعه آن را شکل داده است. همچنین باید این واقعیت را در نظر داشته باشیم و مشکلات را شناسایی و رصد کنیم.

البته خانواده و فضای حاکم بر آن نقش مؤثر و تعیین کننده‌ای در رشد روانی، شکل‌گیری شخصیت و سلامت روانی اعضای خانواده دارد و بعد از آن جامعه نیز نقش موثرتری را ایفا می‌کند.

اگر جامعه بتواند توانایی‌های معلولین را درست شناسایی کند و برای این توانایی‌ها برنامه ریزی کند و خود فرد معلول باید خودش را باور کند و مانند افراد عادی در جامعه رفت و آمد کند.

برای احقاق حقوق شهروندی یک معلول نباید همه چیز را به یک سازمان محدود کنیم تمام سیستم دولتی باید دست به دست هم بدهند تا حقی ضایع نشده و حق همه‌ی افراد معلول رعایت گردد.

حق معلولین و سالمندان این است که در کانون خانواده بمانند. جامعه ای که شرایط را به سمتی رقم می زند که این افراد از خانواده جدا شوند قطع در جهت تضييع حقوق آنان حرکت می کند. باید با برنامه ها و حمایت های دولت و فرهنگسازی بین مردم، شرایط ایجاد کنیم که نگهداری و اقامت معلولان و سالمندان حتی از نوع شدید در خانواده ها تسهیل شود. نگرش و رفتارها را می توان به شکل های ذیل عنوان نمود:

- شناخت کم و صحیح به پدیده معلولیت
- شناخت کم به توانمندی های افراد دارای ناتوانی
- نفی و در حاشیه گذاشتن این افراد
- احساس ترحم نسبت به آنها به جای رفتارهای انسانی و منطقی

-احساس دلسوزی

-نگرش مردم یادآور معلولیتشان است.

- نگرش مردم باعث شده معلول علاوه بر هویت

جسمی اش را از دست داده ، هویت گروهی اش را

هم از دست می دهد. چون در خیلی موارد گروه،

اجتماع نمی تواند آن را در خود جای دهد.

- آن ارزش ها و هنجارهایی که این گروه معلول

دارد با گروه دیگر تطبیق ندارد .

-نزدیک شدن افراد سالم به معلول باعث اعتماد به

نفس و تصویر مثبت از خود می کند.

-نگرش مردم و قضاوت آنها از طریق ظاهر افراد

معلول در مورد توانایی و یا ناتوانی آنان

- رفتار نامعقول و نامناسب

- درک نداشتن در خصوص شرایط آنان و برخورد مناسب با فرد معلول

- از کلمات مثبت کمتر و بیشتر از کلمات منفی استفاده و به زبان می آورند.

- رفتارهای گرم دیگران نسبت به معلولان مانند (مهرورزی، صداقت، یکدلی، امانت داری و...) به آنها توان و انرژی می دهند.

- رفتار سرد دیگران نسبت به معلولان مانند (تکبر، سخن چینی، بدگویی، ریاکاری و...) آنها را دچار ضعف و بی حالی و افسردگی می کند.

- رفتارهای سودا از نسبت به آنان باعث تأسف مداوم و... احساس ضعف و افسردگی و خشم در آنها ایجاد می کند.

-افراد عادی طوری رفتار کند که افراد معلول را دیده و آنها را درک کند

-رفتار آنها باعث حفظ شأن و منزلتشان گردد.

البته در جریان هستید تمامی موارد بالا که عنوان شد در مورد نگرش و رفتارهای فرهنگی شهروندان نسبت به معلولین در جامعه تحقیقات کمی صورت گرفته است و افراد با توجه به نقش تعیین کننده‌ای که در روابط اجتماعی دارا می‌باشد، پژوهش در این زمینه ضروری به نظر می‌رسد.

۱-۳-اهداف تحقیق

۱-۳-۱-هدف اصلی